HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

אמרי מעשר דיגון הוא דקא גרים ליה מתיב רמי בר חמא (א)קונם פירות האלו עלי קונם הן על פי קונם הן לפי אסור בחילופיהן ובגידוליהן (א) שאני אוכל ושאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גידולין אסורין אמר רבי אבא שאני קונמות הואיל ואי בעי מתשיל עלייהו (א)הוו להו כדבר שיש לו מתירין ואין בטיל ברוב והרי תרומה (ב)דאי בעי מיתשיל עלה ובטלי [א] ברוב (ב)דתנן (ג)סאה תרומה טמאה שנפלה לפחות ממאה חולין תרקב הא למאה תעלה אמרי בתרומה ביד כהן עסקינן דלא מצי מיתשיל עלה אי הכי אימא סיפא אם היתה טהורה תמכר לכהן אלא בישראל שנפלו לו מבית אבי אמו כהן עסקינן [והא] קתני סיפא תימכר לכהן חוץ מדמי אותה סאה אלא אימא בשלמא (ד)קונמות מצוה לאיתשולי עליהן משום דרבי נתן (ג)דאמר רבי נתן כל הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו מקטיר עליה (ב) (ה)תרומה מאי מצוה לאיתשולי עלה גופא אמר רבי יוחנן ליטרא בצלים שתיקנה וזרעה מתעשרת לפי כולה יתיב (ד)רבה וקאמר להא שמעתא אמר ליה רב חסדא (ה)מאן צאית לך ולר' יוחנן רבך (ה)היתר שבהן להיכן הלך אמר ליה מי לא תנן דכוותה (ו)בצלים שירדו עליהם גשמים וצימחו

אם

רש"י

תריץ **מעשר.** תרומת מעשר דיגון הוא [דקא גריס] ליה דלא מחייב בתרומת מעשר עד דמידגן והאי מאשתקד נידגנה הלכך מעשר עליה משל אשתקד ולא הוי איסורו על ידי קרקע הלכך לא הוי בטילתו ע"י קרקע: **אפילו גידולי גידולין אסורין.** אלמא דאין גידולי היתר מעלין את האיסור וקשיא לרבי אמי: **ואין בטיל ברוב.** כלומר ברוב מלאתו בגדוליו רבים: **הרי תרומה דאי בעי מיתשיל עלה.** שאם היה בדעתו להפריש תרומה ומעשר על פירותיו מפירות קופה זו וטעה ונתן מקופה אחרת יכול לשאל עליה לפני חכם ולומר לו לא היה בדעתי ליתן מקופה זו אלא מזו ולא הויא תרומה ואפילו הכי בטלה ברובא דתנן וכו': **תירקב.** הכל שאין לה תקנה לא לכהן ולא לישראל: **הא אם נפל למאה תעלה.** סאה אחת ושאר מותר אלמא דבטלה ברוב דידיה כמו האי דהיינו במאה ואכתי קשיא לרבי אמי מתני' דנדרים: (ג)[ומשני] **הא תרומה בתרומה ביד כהן עסקינן.** דמאחר שזכה בה כהן לא מצי מיתשיל עלה אינש ולא דמי לקונמות: **תימכר לכהן.** הרי ביד כהן היא ואין צריך לו למוכרה: **אלא ביד ישראל עסקינן שנפלו וכו'.** דלא מצי איהו מיתשיל עלה שכבר זכה בה כהן (ד): **והא קתני סיפא אם היתה טהורה תימכר לכהן.** שהרי ביד ישראל היא חוץ מדמי אותה סאה אם נפלה לו מבית אבי אמו כהן אמאי אמר חוץ מדמי אותה סאה אפילו אותה סאה נמי תימכר הואיל ובאתה לו בירושה: **אלא.** לעולם בתרומה ביד ישראל עסקינן ומצי מתשיל [עליה] ואפילו הכי בטלה ברובא (ה) והדרא קושיא לדוכתיה. תריץ הכי גרסינן אלא גבי קונמות מצוה לאיתשולי עלייהו וכמאן דאיתשיל עלייהו דמי והוה ליה דבר שיש לו מתירין ואין בטל ברוב: **אבל תרומה מאי מצוה איכא לאיתשולי עלה.** וכיון דלאו מצוה היא לא אתי לאיתשולי עלה וכדבר שאין לו מתירין דמי להכי בטיל ברובא: **וזרעה מתעשרת לפי כולה.** אפילו מן הליטרא של עיקר: **היתר שבהן.** אותה ליטרא של עיקר שהיתה מתוקנת: **היכן הלך.** הואיל ואיתיה בעין אין צריך (ו) לעשרם: **בצלים.** של ששית וכו'. לימא היתר שבהן העיקר שגדלו בששית להיכן הלך ותשתרי העיקר:

אתוספת

ר"ן

מעשר דיגון הוא דקא גריס ליה. שעל ידי דיגון מתחייב במעשר ולא ע"י קרקע: **מתיב רמי בר חמא קונם פירות האלו עלי וכו'.** לר' ינאי פריך דאמר לעיל [נז:] בצל של תרומה שרבו גידוליו על עיקרו מותר דאלמא סבירא ליה דכולהו גידולין אע"פ שאין איסורן ע"י קרקע מעלין את העיקר ומשום הכי פריך ליה מקונמות דאין מעלין. והא דלא פריך לי' מברייתא דליטרא מעשר טבל דתניא לעיל בסמוך(ז) משום דממתני' אלימא ליה לאקשויי ועוד דמעשר פשיטא ליה דדבר שיש לו מתירין הוא: **והרי תרומה דאי בעי מתשיל עלה.** על ידי פתח או חרטה כשאר נדרים. והא דלא פריך ליה אי הכי בבצל של תרומה נמי אמאי א"ר ינאי דגידולין מעלין אותו [הא] אי בעי מתשיל עליה והוי דבר שיש לו מתירין משום דמצי למדחייה דבישראל שנפלה לו מבית אבי אמו כהן עסקינן ומשום הכי פריך לי' מהך מתניתין דליכא למדחייה בהכי. כך נראה בעיני: **סאה תרומה טמאה.** נקט תרומה טמאה לאשמועינן רבותא דדיוקא דהא למאה אע"ג דטמאה היא תעלה: **תירקב.** דכיון דטמאה היא לא חזיא לכהן לאכילה ובהיסק נמי לא שריא דחיישינן לתקלה כדאיתא פרק קמא דפסחים (דף כ:): **בתרומה ביד כהן.** דכיון דזכה בה כהן שוב אינו יכול לישאל עליה: **והא קתני סיפא תמכר לכהן חוץ מדמי אותה סאה.** ואי דנפלו לו מבית אבי אמו כהן אמאי אינו מוכר אפילו אותה סאה: **אלא קונמות מצוה לאתשולי עלייהו.** וכיון שכן כאילו אתשיל עלייהו דמי: **כל הנודר כאילו בנה במה.** פירשתיו בפ' ד' נדרים (לעיל דף כב.): **תרומה מאי מצוה לאתשולי עלה איכא.** הלכך כיון שאין ההיתר בא מעצמו וליכא מצוה למעבד הכי לא מיקרי דבר שיש לו מתירין. והקדש דקא מני לעיל [נח.] בדבר שיש לו מתירין בהקדש בדק הבית עסקינן דעל כרחין לפדייה קאי: **גופא ליטרא בצלים שתקנה וזרעה.** כלומר שהפריש כל מעשרותיה מתעשרת לפי כולה ולא לפי גידולין בלבד דאתו גידולין ומבטלי עיקר לגמרי: **וכי היתר שבהן להיכן הלך.** נראה בעיני דהכי מקשה אפילו תימא דגידולין של היתר מבטלים עיקר של איסור התם היינו טעמא משום דכיון שרבו גידוליו על עיקרו נמצא שכשאוכל אינו טועם טעם האיסור כלל הלכך אף על פי שאיסור שבו מעורב בתוכו ולא אזל ליה לעלמא שרי אבל גבי מעשר כיון דלפי חשבון הטבל חייביה רחמנא לעשורי הכא אמאי מתעשרת לפי כולה וכי היתר שבהן להיכן הלך:

אס

תוספות

מתיב רמי בר חמא קונם פירות הללו עלי קונם כו'. דכיון דאמר קונם סתמא אסרם עליו בהנאה בין בחליפין בין בגידולין: קונם שאני אוכל. לא אסר עצמו אלא בגופם והלכך בדבר שזרעו כלה הגידולין מותרין אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גידולין אסורין אלמא גידולי היתר אינם מעלים את האיסור דאי מעלים גידולין אמאי אסורין הרי לא אסר עצמו אלא בגוף הפירות ולא אסר בגידולין וליתו גידולי היתר וליבטלו לעיקר אלא שמע מינה דגידולין לא מבטלין לעיקר הלכך העיקר מתפשט בגידולין ואסורין מטעם עיקר ועיקר חשוב ואינו בטל ונהי דודאי אינו מתיר ע"י קרקע כמו שביעית מכל מקום דמי לעל ידי קרקע התירו ולא שייך לשנויי דיגון הוא דקא גריס ליה: א"ר [אבא] שאני קונמות הואיל ואי בעי מיתשל עלייהו והוי כדבר שיש לו מתירין ולא בטיל. ולכך לא מבטלי גידולי לעיקר והא דתנן לעיל (דף נב.) קונם יין ונפל לתבשיל אם יש בו טעם יין אסור ואם אין בו טעם מותר דבטל היינו משום דהוי מין בשאינו מינו דהאי לדבר שיש לו מתירין לא בטיל היינו מין במינו והא דמסיק רב אשי פרק בתרא דביצה (דף לט.) דמים ומלח לא בטלי בעיסה משום דהוי דבר שיש לו מתירין ואע"ג דלא הוי מין במינו יש לומר דהתם משום דליכא נתינת טעם ולא בטלי: והרי תרומה כו' דתנן. ה"ה דהוי מצי למיפרך למאן דאמר תרומה אין לה מתירין: סאה של תרומה שנפלה לפחות ממאה תרקב. דאינה בטלה בפחות מק' ואסמכוה רבנן [אקרא דכתיב] תרימו ממנו מה שאתה מריס ממנו שנפל לתוכו מקדשו: א"ה. דמוקי להו ביד כהן אם כן איירי שהדימוע אירע בבית הכהן [אימא סיפא אם היתה טהורה] תמכר לכהן והא דידיה הוא אלא איירי שהיא ביד ישראל וא"ה בישראל שנפלו לו תרומה מבית אבי אמו כהן דהשתא הוי דידיה: תמכר לכהן חוץ מדמי סאה. והא דידיה הוא אי איירי שהן ביד הישראל ושפיר מצי מזבין לה אלא שמע מינה דמיירי בתרומה שהפריש ישראל ליתן לכהן: הכי גרסינן אלא בשלמא קונמות מצוה לאיתשולי עלייהו והוי דבר שיש לו מתירין: גופא כו' היתר שבהם להיכן הלכה. כלומר היתר שהיה בליטרא שעישר היכן הלך דסבירא להו דלא קאמר גידולי היתר מעלין את האיסור ומצי לאוכוחי דגידולי היתר מעלין את האיסור מההיא דמנכש דלעיל:

פירוש הרא"ש

אמרי מעשר דיגון קא גרים לה. הא דאמרת דמעשר איסורו על ידי קרקע הא ליתא דתבואה הזרועה אינה חוזרת לטיבלה עד שתמרח בכרי הלכך אין איסורו על ידי קרקע ואינו בטל נמי על ידי קרקע דהעיקר והגידולין שלו חיובן בשעת המירוח והיינו על ידי אדם: **קונם פירות האלו.** מפורש למעלה: **אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גידולין אסורין.** אלמא אין גידולי היתר מעלין את האיסור דאי מעלין אמאי אסור בגדולין הרי לא אסר עצמו אלא בגוף הפרי ולא בגדולים וניתו גידוליו [ויבטלו] העיקר אלא שמע מינה דלא מבטלי גידולין לעיקר הלכך טעם העיקר מתפשט בגידולין והכל אסור והי דלא דמי לשביעית לגמרי דאיסורייהו תלוי בקרקע מכל מקום תערובתו היא ממילא דעל ידי גידוליו מתערבין יחד מעצמן ולא דמי למעשר דאין איסורו כלל כשמחובר לקרקע אלא עד שעת דיגון: **הוה ליה כדבר שיש לו מתירין ואינו בטל ברוב.** דאפילו באלף לא בטיל: **והרי תרומה דאי בעי מתשיל עלה.** אף על גב דאי מתשיל עלה הדרא לטבלה מכל מקום מכלל תרומה יצאה ע"י שאלה: **ובטלה ברובא דתנן סאה תרומה.** מברייתא דלעיל הוה מצי לאתויי דקרי בהדיא לתרומה אין לה מתירין אלא דניחא ליה לאיתויי ממתני': **שנפלה לפחות ממאה חולין תרקב.** אין זה לשון המשנה ודרך הש"ס לקצר לשון המשנה ומביא מה שהוא צריך ממנה והא דלא אמרינן תשרף בירושלמי פריך לה אליבא דרבי יוחנן דאמר בפרק כל שעה דמדליקין בחטין של תרומה טמאה דלא חיישינן לתקלה ומשני דדמוע קיל להו לאינשי והכא חייש לתקלה דלמא אתי למיכל מיניה: **הא למאה תעלה.** דאפילו תרומה טהורה עולה באחד ומאה כדיליף לה בספרי מקל וחומר הא דמהדר לאקשויי ולא מקשי מכמה [משניות] ששנו בהם בפירוש שתרומה עולה באחד ומאה משום דכולהו איכא לאוקמינהו בתרומה ביד כהן אבל הכא אסיפא קסמיך דעל כרחך לא ביד כהן הוא: **בתרומה ביד כהן דלא מצי למיתשיל עלה.** כיון דיצאה מרשות ישראל וקיים בה מצות נתינה תו לא מצי לאפקועי שם תרומה מינה על ידי שאלה והרב רבי אליעזר ממיץ פירש דלא מצי למיתשיל עלה שהרי לא קרא עליה הוא שם תרומה משמע דאכהן קאי אבל ישראל שהפרישה מצי מיתשיל עלה וצריך לומר לפירושו דאף על גב דיכול הישראל להחזירה לחולין הוי ליה דבר שאין לו מתירין דלא שכיח כלל שישאל עליה אבל כל זמן שהיא ביד ישראל זימנין דלית ליה תבואה לאכול ומתשיל עלה ומתקן לה ואכיל לה: **אימא סיפא אם היתה טהורה תמכר לכהן.** אלמא אכתי לאו ביד כהן הוא: **תמכר לכהן.** חוץ מדמי אותה סאה ואם נפלה לו מבית אבי אמו כהן אפילו דמי אותה סאה יכול ליקח דשלו היא: **אלא אימא בשלמא קונמות מצוה לאיתשולי** עלייהו. הלכך נקרא דבר שיש לו מתירין דסתמייהו עומדים לישאל: **היתר שבהן להיכן הלך.** ולית ליה דגידולין מבטלין את העיקר:

מסורת הש"ס

(א) לעיל מז. נב: נז.,
(ב) תרומות פ"ה מ"א,
(ג) יבמות קט: גיטין מו: לעיל כב. ע"ש [לקמן ס:],
(ד) נ"א רבא, (ה) [פסחים לג: שבועות י: מעילה יב.],
(ו) שביעית פ"ו מ"ג לעיל נח., (ז) [דף נח:],

הגהות הב"ח

(א) גמ' שאיני אוכל ושאיני: (ב) שם מקטיר עליה אבל תרומה מאי: (ג) רש"י ד"ה הא אם וכו' דנדרים הס"ד ואח"כ מ"ה אמרי הא: (ד) ד"ה אלא ביד ישראל וכו' בה כהן והיינו דקתני סיפא וכו' ישראל היא הס"ד ואח"כ מ"ה חוץ וכו' ואם נפלה: (ה) ד"ה אלא לעולם וכו' בטלה ברובא ולא הדרא קושיא: (ו) ד"ה היכן וכו' לעשרה הס"ד:

גליון הש"ס

גמ' תרומה מאי מצוה. עי' ב"מ נג ע"א תוס' ד"ה הו"ל ולע"ק: שם היתר שבהן להיכן הלך. עי' בר"נ ע"ז דף סס"ו ע"א:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ברוב נמחק (דהא בעינן ק' ומ"ש בשיטה מקובצת דחוק דהא הכל מדרבנן קמיירי דמדאורייתא אף דבר שיש לו מתירין בטל כמ"ש בב"מ נג.):

מוסף רש"י

מתיב רמי בר חמא. לר' אמי מותיב דקא פשיטא ליה דגידולי היתר מעלין האיסור משביעית, ולית ליה הך סברא דר' יוחנן ור' יונתן דאמרי שביעית וכו', ומותיב ליה דבדבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גידולי אסורין, אלמא לא אתו גידולי היתר ומעלין האיסור (ראמ"ה בשמו). **בחילופיהן.** אם נתחלפו בפירות אחרות ודבר שלא בא לעולם הוא, **ובגידוליהן.** שנטען והגדילו (לעיל מז.). **כאילו בנה במה.** בשעת איסור הבמות (יבמות קט: גיטין מו:) או: **לעבודת כוכבים** (לעיל כב.) וחוטא הוא דכתיב וכי תחדל לנדור, וגו' הא לא תחדל יהיה בך חטא (יבמות קט:). **והמקיימו.** ולא נשאל עליו לחכם להתירו, **כאילו מקטיר עליה.** על הבמה וגמר עונו שלם, לפי שעל ידי כך הוא מרגיל עצמו בנדרים (גיטין מו:) שעבר עליו שתי עבירות, אלא ילך אצל חכם ויתירנו כדי שלא יהא רגיל בכך (יבמות קט:).

עין משפט נר מצוה

[א מיי' פ"ה מהל' נדרים הל' יב טוש"ע יו"ד סי' קב סעי' ד בהגה וסי' רטז סעי' י:]

מ ב מיי' פ"ד מהלכות תרומות הלכה יז טוש"ע י"ד סימן שלא סעיף מח:

מא ג מיי' פי"ד מהל' תרומות הלכה יא:

[ד מיי' פי"ג מהל' נדרים הל' כה טוש"ע י"ד סי' רג סעי' ג:]